

IV. NOTY O KSIĄŻKACH

Autorzy not: studenci I roku I stopnia na kierunku e-edytorstwo i techniki redakcyjne UMCS (rok akademicki 2023/2024): ACh – Alicja Chudzik; AK – Aleksandra Kasprowicz; AW – Aleksandra Woś; BJ – Barbara Jaworska; DK – Daria Köcher; ED – Emilia Drożdziel; EM – Ewa Matuszkiewicz; JuP – Julia Pitucha; JP – Józefina Płotka; SJ – Jowita Skiba; JSz – Julia Szczepańska; JW – Justyna Wardak; KK – Klaudia Klamczyńska; KM – Klaudia Manicka; KR – Karolina Rozdziałik; KS – Karolina Serafin; MCh – Małgorzata Charuta; MK – Maciej Kania; MŚ – Michał Świdziński; OM – Olga Majak; SzC – Szymon Celiński; SP – Sergej Platonov; ZO – Zuzanna Osek.

Jerzy Bartmiński, *„Ludzie, których spotkałem” Sylwetki i wspomnienia*, red. Stanisława Niebrzegowska-Bartmińska, Maksymilian Piwakowski, Filip Polakowski, Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2021, 262 s. + fot.

Publikacja jest zbiorem artykułów autorstwa Jerzego Bartmińskiego, których tematem są ludzie, jacy stanęli na życiowej drodze lubelskiego uczonego. Teksty (łącznie 30 szkiców) zostały podzielone na 4 bloki zatytułowane kolejno: *Szkoła wspólnotowa*, *Działacze i przyjaciele „Solidarności”*, *Ludzie lubelskich uniwersytetów* oraz *Ludzie nauki*. W ich ramach przybliżone zostały sylwetki osób zasłużonych dla środowiska religijnego (ks. Franciszek Blachnicki, ks. Mieczysław Brzozowski, abp Józef Życiński, Jan Paweł II), politycznego (Adam Stanowski, Jerzy Kłoczowski, Bogusława Kaczyńska, Radosław Łukasz Drwał, Stefan Symotiuk) i naukowego (Leon Kaczmarek, Józef Tadeusz Kania, Leon Koj, Michał Łesiów, Stefan Nieznanowski, Jerzy Święch, Jan Adamowski, Maria Renata Mayenowa, Czesław Hernas, Roch Sulima, Jan Draus, Nikita Tołstoj, Swietłana Tołstojowa, Władimir Toporow, Jadwiga Puzynina, Renata Grzegorzczkowska, Anna Wierzbicka). Artykuły mają różnogatunkowe formy: mów okolicznościowych, artykułów wspomnieniowych i naukowych. Pozycję dopełniają: *Wstęp*, napisany przez S. Niebrzegowską-Bartmińską, szkic J. Bartmińskiego pt. *Z perspektywy 80 lat* oraz *Indeks nazwisk* opracowany przez Annę Michalec. Charakter książki można określić zarówno jako naukowy, popularno-naukowy oraz sentymentalny. Warto dodać, że publikacja została przygotowana w ramach zajęć dydaktycznych z przedmiotu „projekt specjalnościowy”, prowadzonych na kierunku e-edytorstwo i techniki redakcyjne przez S. Niebrzegowską. Współredaktorami tomu (wraz z prowadzącą zajęcia) są dwaj studenci: Maksymilian Piwakowski i Filip Polakowski. [AW, KM]

Etnografowie i ludoznawcy polscy. Sylwetki, szkice biograficzne, t. VII, red. Katarzyna Ceklarz, Jan Święch, Wrocław: Polskie Towarzystwo Ludoznawcze, 2023, 323 s.

Publikacja jest zbiorem artykułów przedstawiających biografie osób, które miały wpływ na rozwój polskiej humanistyki. Ich analiza pomaga zrozumieć, jak rozwijała się

humanistyka w Polsce przez ostatnie dwieście lat, biorąc pod uwagę historię i politykę. Jest to już siódma edycja słownika, której wydawnictwo zyskało ocenę „wzorowo prowadzonego środowiskowego słownika biograficznego”. Pozycja zawiera ponad 500 biogramów, uporządkowanych z zastosowaniem systemu holenderskiego, polegającego na tym, że każdy kolejny tom zawiera hasła od A do Z. Cały cykl stopniowo przekształcał się z opisów często emocjonalnych i osobistych do bardziej konkretnej dokumentacji biograficznej, opartej na faktach z życia opisywanych osób. Te zmiany wynikały z praktycznego wykorzystania słownika jako głównego, a niekiedy jedynego źródła wiedzy o wcześniejszych pokoleniach badaczy. [OM]

Etnolingwistyka. Bibliografia adnotowana 1988–2018, red. Jerzy Bartmiński, Stanisława Niebrzegowska-Bartmińska, Marta Nowosad-Bakalarczyk, Sebastian Wasiuta, Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2023, 266 s.

Książka zawiera wykaz publikacji z zakresu lingwistyki antropologiczno-kulturowej i kognitywnej, publikowanych na łamach trzydziestu pierwszych tomów czasopisma „Etnolingwistyka”, tj. w latach 1988–2018, gdy redaktorem pisma był Jerzy Bartmiński. Pozycja bazuje na bibliografii wcześniejszej, przygotowanej na podstawie pracy magisterskiej Michała Tomaczaka *Etnolingwistyka. Bibliografia adnotowana 1988–2008* przez Jerzego Bartmińskiego i Sebastiana Wasiutę. Struktura bibliografii poprawionej, uzupełnionej i wzbogaconej o zawartość kolejnych 10 tomów „Etnolingwistyki”, odpowiada działom pisma: I. *Rozprawy i analizy*, II. *Próbne wersje artykułów do „Słownika stereotypów i symboli ludowych”*, III. *Materiały*, IV. *Gender studies*, V. *Dyskusje, polemiki*, VI. *Z życia naukowego*, VII. *Recenzje i omówienia*, VIII. *Noty o książkach*, IX. *Varia*. Całość została poprzedzona dwoma szkicami wprowadzającymi w zasady opracowania bibliografii, napisanymi przez Jerzego Bartmińskiego. Pozycję zamykają indeksy: przedmiotowy oraz nazwisk i postaci. [MCh]

Damian Gocół, *Historia mówiona. Geneza – rozwój – koncepcje*, Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2023, 109 s.

Publikacja została poświęcona badaniom historii mówionej, którą autor definiuje jako nurt badawczy, społeczny i kulturowy, nagrywany, archiwizowany oraz poddawany przetwarzaniu ustnych przekazów. Pozycję podzielono na części odpowiadające trzem okresom historii mówionej: archiwistycznemu, społecznemu oraz tekstologicznemu. Rozprawę otwiera omówienie genezy historii mówionej. W kolejności – w poszczególnych działach – zostały szczegółowo omówione konkretne okresy tej historii. W zakończeniu monografii autor stwierdza, że historia mówiona jest nurtem, który rozwija się od dziesięcioleci. Formułowany jest wniosek, że być może jako społeczeństwo – za sprawą ciągle zmieniającej się sytuacji naukowej, społecznej i kulturowej – stoimy przed progiem kolejnego okresu historii mówionej. [KK]

Bożena Kaczmarczyk-Gwóźdź, *Wśród lalek, misiów i smartfonów*, Wrocław: Wydawnictwo Polskie Towarzystwo Ludoznawcze, 2021, 330 s., fot., mapy.

W monografii podjęty został problem historii zabawek, ich znaczenia kulturowego i ludycznego. Według autorki tematowi temu dotąd nie poświęcono należytej uwagi i badań, pozostawiając go niejako na marginesie. Rozdział pierwszy dotyczy tematyki badań i ich metod, poszukiwania znaczeń i funkcji. W drugim zawarto kwestie kultywowania

lalek: Barbie, Monster High, Deadstone Valley itp. W rozdziale trzecim przedstawiono ewolucję niedźwiedzia w pluszowego misia; czwarty poświęcono tematyce koni, które występowały kiedyś w obrzędach. W kolejnym, piątym rozdziale autorka ukazuje, jak zmieniały się zabawki z biegiem lat, przechodząc ewolucję od zabawek drewnianych do zmechanizowanych. W ostatnim (szóstym) rozdziale poruszana jest problematyka współczesnej zabawki, a także jej nowoczesnych zamienników, takich jak komputer czy telefon. Książka zawiera mapy przedstawiające miejsca badań i ośrodków zabawkarskich. Publikacja została zaopatrzona w fotografie, dzięki czemu można nie tylko przeczytać o historii zabawek, ale i je zobaczyć. [ACh]

Janina Karasiuk, *Ślady moich stóp*, oprac. i posłowie Jan Adamowski, Kąkolewnica: Gminny Ośrodek Kultury w Kąkolewnicy, 2023, 248 s.

Publikacja jest tomikiem wierszy Janiny Karasiuk, które zostały wybrane i opracowane przez Jana Adamowskiego. Ten zróżnicowany i wieloaspektowy zbiór został podzielony na osiem kręgów problemowo-tematycznych. Są to kolejno: *Moje wiersze, moja mowa* (grupa wierszy o charakterze autotematycznym), *Pan Bóg jest prawdziwą drogą* (teksty podejmujące tematy, przemyślenia i relacje sakralne), *Kocham cię życie i W mojej małej Ojczyźnie* (refleksje nad życiem i jego wartością), *Bądź z prawdą w zgodzie* (utwory podejmujące zagadnienia natury moralnej i etycznej), *Czas przemijania* (kwestia przemijania w przyrodzie i w życiu człowieka), *W zaułkach pamięci* (mitologizujące rekonstrukcje zdarzeń minionych) i *Współczesne obrazy* (różnorodne wymiary świata współczesnego). Utwory autorki dotyczą przede wszystkim wartości słowa, motywacji tworzenia i chęci kontaktu z czytelnikiem. Do jej inspiracji należy wspomniane wielokrotnie Podlasie, z którego autorka się wywodzi. Publikację kończy posłowie Jana Adamowskiego pt. *Janiny Karasiuk świat poetycki i jego kulturowe podglebie*. [JP]

Daniel Kübler, *Pasterze z Koźlicy*, Pękowo: Wydawnictwo i Pracownia Archeologiczna Profil-Archeo, 2022, 172 s. fot.

Książka poświęcona jest historii grupy kołędniczej *Pasterzy z Koźlicy*. Celem publikacji jest udokumentowanie kultury materialnej i duchowej, promującej żywe tradycje regionu, a także zapoznanie czytelnika z opisami dawnych zabaw ludowych zachowanych w pastoralkach, z symboliką strojów, gestów, pieśni oraz kołędami opowiadającymi o narodzinach Zbawiciela. Pozycja składa się z trzech części. Pierwsza dotyczy historii grupy kołędniczej *Pasterze z Koźlicy*, kołędniczych początków grupy, strojów, których ważnym elementem były maski, szopek oraz lalek wykonywanych z drewna. Część druga zawiera opis przebiegu widowiska kołędniczego. Pastoralki góralskie oraz *okolędowania* opatrzone zostały zapisem nutowym i słowami pastorałek. Trzecia część przynosi zarys zwyczajów kołędniczych w Krakowskim. W tej partii zawarte są również *okolędowania*, a także kołеды ludowe, Herody, kołędowania z szopką, rodzaje grup kołędniczych, kołеды kościelne i pastoralki. W końcowej części mowa o praktyce wykonawczej w grze i śpiewie oraz o piśmiennictwie. Książka została opatrzona transkrypcjami nagrań pieśni, fotografiami rekwizytów kołędniczych oraz repertuarem koźlickim. [ZO]

Ludowość w literaturze, muzyce i sztuce, red. Damian Gocół, Joanna Szadura, przy udziale Sylwii Gierczak i Agaty Kusto, Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2023, 200 s.

Publikacja jest zbiorem prac na temat ludowości, badanej z perspektywy literaturoznawczej, językoznawczej i edytorskiej. Monografię otwiera artykuł Jerzego Bartmińskiego, w którym rozpatruje on kompatybilność ludowości i elitarności. Kolejny tekst autorstwa Stefanii Lewandowskiej to refleksja nad XIX-wiecznym podejściem do folkloru. Sylwia Katarzyna Gierczak natomiast pisze o ludowości u Adolfa Dygasińskiego, poszukując w jego *Cudownych Bajkach* zasady solidarności z życiem i jej realizacji. Marcello Messina jest autorem kolejnej pracy zatytułowanej *Sicilian Contemporary Folk Songs Renditions of Antonino Uccello's. Ethnographic Work*. Tematykę sztuki ludowej w czasach PRL-u podejmuje Alicja Mironiuk-Nikolska, natomiast zagrożenia związane z *Krajową listą dziedzictwa historyczno-kulturowego Republiki Białorusi* przybliża Tatsiana Marmysh. Czytelnik ma szansę zapoznania się też z niepublikowanymi wcześniej rękopisami Jana Taciny dzięki Magdalenie Szyndler. Monografia dotyczy również tematów muzyki ludowej – nad jej międzywojennymi losami pochyla się Agata Kusto, natomiast kwestie teraźniejszości rozważa Weronika Grozdew-Kołacińska. Piotr Wróblewski przybliża temat związany z tą dziedziną sztuki – pieśni Feliksa Nowowiejskiego w aranżacjach Krzysztofa Herdzina. Muzyczne rozważania zamyka Lidia Anna Biały i jej praca o wątkach hagiograficznych w ludowej pieśni religijnej. Prace wieńczące publikację dotyczą ludowości południowej części Polski. Katarzyna Ceklarz opisuje pamiętnikarstwo na Podhalu, natomiast Krzysztof Hliniak zajmuje się opisem kultury tanecznej mniejszości narodowych i etnicznych Małopolski. Monografię zamyka sonda na temat współczesnego postrzegania kultury ludowej przeprowadzona przez Mateusza Wyżgę oraz Tatsianę Marmysh. [KK]

Medialne i transmedialne procesy narracyjne w identyfikacji postaw patriotycznych Polaków, red. Maciej Kawka, Wojciech Prażuch, Paweł Płaneta, Kraków: Wydawnictwo LIBRON, 2021, 520 s., fot. + mapy

Zbiór prac powstał z inicjatywy Komisji Medioznawczej Polskiej Akademii Umiejętności jako wynik comiesięcznych konferencji, poświęconych tematyce mediów, instytucji publicznych i kreowanych przez nie narracji medialnych oraz transmedialnych jako najważniejszej płaszczyźnie komunikacji społecznej, ich roli w procesach identyfikowania postaw patriotycznych Polaków. Tom został podzielony tematycznie na trzy części: I. *Polski patriotyzm – narracje dawne i współczesne*, II. *Jak biegać drogi ojczyzny?*, III. *Wartości polskie i uniwersalne – patriotyzm, ojczyzna, naród*. Część pierwsza dotyczy problematyki polskiego patriotyzmu, rozumienia tego pojęcia oraz haseł takich, jak: nacjonalizm, szowinizm czy faszyzm. Zwraca się szczególną uwagę na tło historyczne Polski, warunki w jakich funkcjonowały media w danych okresach. W części drugiej autorzy skupiają się na rozumieniu pojęcia ojczyzny w językach polskim, chorwackim i macedońskim. Część trzecia dotyczy wartości polskich i uniwersalnych, takich jak patriotyzm, naród oraz ojczyzna, funkcjonujących w różnych typach tekstów i dyskursów. Przedstawiony został obraz Polaków w Internecie, narracje tworzące wartości oraz wzorce patriotyczne w publicystyce i w świadomości Polaków w czasach PRL-u, w piosence patriotycznej, w języku „pseudokibiców”. Artykuły stanowią próbę odpowiedzi na pytania o identyfikację postaw patriotycznych Polaków w dawnych i współczesnych dyskursach medialnych oraz transmedialnych. [JuP]

Marzena Miśkiewicz, *Obraz społeczności wiejskiej utrwalony w międzywojennej prozie stylizowanej na ludowość (na przykładzie twórczości Wincentego Burka,*

Stanisława Młodożeńca i Stanisława Piętaka, Kraków: Instytut Języka Polskiego PAN, 2021, 363 s.

Autorka podejmuje próbę odtworzenia obrazu społeczności wiejskiej w wybranych utworach literackich. Monografia zawiera dziesięć rozdziałów. W pierwszym jako materiał badawczy zostały użyte dwa zbiory opowiadań: *Droga przez wieś* (1935) Wincentego Burka (18 tekstów) i *Opowiadania* (1976) Stanisława Młodożeńca (39 tekstów). W analizach językowego obrazu świata wykorzystano również powieść *Młodość Jasia Kunefata* (1938) Stanisława Piętaka. Drugi rozdział przynosi analizę używanego języka i kreowanego przez autorów obrazu świata. W rozdziale kolejnym badane są obrazy nurtu chłopskiego u wskazanych autorów. Następnie rozważane są pojęcia stylu i stylizacji; analizowane jest użycie stylizacji gwarowej w utworach. W rozdziale piątym opisana została teoria pól semantycznych i jej rozwój. Dwie kolejne części publikacji dotyczą roli mężczyzny i kobiety jako członków społeczności wiejskiej oraz mężczyzny, kobiety i dziecka jako członków rodziny. Badane są genezy nazw, wizerunek tych osób, relacje między nimi, obraz utrwalony w utworach prozatorskich, cechy fizyczne i wewnętrzne. Rozdział ósmy traktuje o ludziach *swoich* i *obcych* w społeczności wiejskiej. Rozważana jest antonimiczność tych pojęć oraz stereotypy społeczności etnicznych. W rozdziale dziewiątym autorka zajmuje się etosem chłopskim w ujęciu socjologicznym i etnolingwistycznym oraz w świetle prozy stylizowanej na ludowość. Ostatni rozdział zawiera wnioski wyprowadzone z całości monografii. [KS]

Kazimierz Ożóg, *Polskie pieśni religijne – aspekty językowe i kulturowe*, Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, 2022, 344 s.

Książka jest zbiorem utworów religijnych opatrzonych obszernymi komentarzami, wyjaśniającymi ich językowe i kulturowe aspekty. W części pierwszej *Ustalenia metodologiczne, materiał* autor porusza kwestię podjętej problematyki badawczej, charakteryzuje podstawę materiałową. W części drugiej – *Studia szczegółowe* – analizuje wybrane zagadnienia z odwołaniem do treści polskich pieśni religijnych, podzielonych głównie według okresów kościelnego roku liturgicznego. Wśród analizowanych utworów znalazły się przede wszystkim pieśni eucharystyczne, pieśni ku czci Najświętszego Serca Jezusowego oraz liczne pieśni maryjne. Rdzeń monografii stanowi część trzecia zatytułowana *Ogólne spojrzenie na polskie pieśni religijne*. Znajdują się tu rozważania nad takimi zagadnieniami, jak: językowy, poetycki kształt polskich pieśni religijnych, użyte w nich akty mowy, ekspresywność, kwestia nazewnictwa odnoszącego się do Boga, tytułowanie Matki Boskiej czy też znaczenia takich wyrazów, jak *taska* i *chwata*. Charakteryzowane są także wartości i antywartości, podmiot literacki czy też elementy łacińskie w wydaniu przedsoborowym i współczesnym analizowanego śpiewnika. Autor zwraca uwagę na istotność podawanych informacji z racji na zawarte w nich dziedzictwo kultury polskiej, gwałtownie zanikającej pod naporem współczesnych prądów kulturowych. Celem przedstawionych rozważań jest więc także zachowanie tożsamości polskiej w postaci historycznych pieśni religijnych, jawiących się w oczach autora jako skarb narodowy. [SzC]

Anna Pajdzińska, *Interpretacja świata w języku i w tekście artystycznym*, Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2023, 192 s.

Publikacja poświęcona jest analizie języka jako narzędzia służącego do kreowania obrazu rzeczywistości społecznej. W części pierwszej (*Język – „zakłęty krąg”?*) autorka podejmuje problem relacji między człowiekiem, językiem i światem, rozważa rolę metafory i metonimii w procesach konceptualizacji, charakteryzuje pojęcie metafory artystycznej, a także konfrontuje język poetycki z potoczną kategoryzacją świata. W części drugiej kategoria czasu jest analizowana na przykładzie tekstów Jarosława Iwaszkiewicza (*Panny z Wilka*), Mieczysława Jastruna (*Fuga Temporum*) oraz poezji Konstantego Ildefonsa Gałczyńskiego. Trzecia część książki zawiera refleksję dotyczącą pamięci. Przedmiotem analiz Anny Pajdzińskiej jest pojęcie pamięci w polszczyźnie oraz metafory pamięci w trylogii ukraińskiej Włodzimierza Odojewskiego. [BJ]

Patrycja Pałka, *Reklama handlowa w dawnym Krakowie. Praktyki komunikacyjne*, Kraków: Wydawnictwo Księgarnia Akademicka, 2022, 414 s. + ilustr., tab.

Monografia jest wieloaspektowym opracowaniem różnego rodzaju ogłoszeń reklamowych w ujęciu językoznawczym na podstawie reklam funkcjonujących w Krakowie w okresie od II połowy XIX wieku do wybuchu II wojny światowej. Pierwszy rozdział stanowi zarys losów reklamy od starożytności aż do I połowy XIX w., prezentowane są w nim przyjęte przez autorkę metody opisu oraz stan badań związany z poruszonym problemem. Drugi rozdział poświęcony jest kontekstowi historyczno-społeczno-gospodarczemu badanego dyskursu. W następnych pięciu rozdziałach autorka skupia się na dawnej krakowskiej wspólnocie handlowej, która była źródłem powstania i bodźcem wpływającym na rozwój reklamy. W tej części monografii zaprezentowane zostały również wzorce komunikacyjne, wypracowane przez badaną wspólnotę. Autorka opisała zjawisko reklamy jako różnego rodzaju formy praktyk komunikacyjnych owej zbiorowości, zwróciła uwagę na aspekt języka, lokalności i grzeczności wobec dyskursu reklamowego oraz wymieniła pięć istotnych kategorii wyznaczających i definiujących reklamę handlową badanego okresu. Wyszczególniła również istotną rolę perswazyjności w dyskursie handlowym i w jego wyspecjalizowanej odmianie – dyskursie reklamowym. Monografia zawiera wiele ilustracji, schematów, wykresów i tabel, które obrazowo prezentują poruszany problem. Znaczącym atutem publikacji jest obszerny materiał badawczy, zebrany i przeanalizowany przez autorkę. Podstawą publikacji są zróżnicowane i liczne teksty źródłowe z życia społecznego: zarówno typowe obiekty badań, jak ogłoszenia w prasie, plakaty czy ulotki, jak też bardziej nietypowe obiekty jak np. opakowania, papier firmowy, cenniki czy rachunki. Szczególnie ważnym materiałem są zbiory reklamowe firmy „Herbewo” i pierwsze krakowskie poradniki reklamowe z początku XX w. [DK, JW]

Halina Pelcowa, *Dziedzictwo leksykalne wyznacznikiem tożsamości regionu lubelskiego*, Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2023, 223 s. + mapy

Monografia *Dziedzictwo leksykalne wyznacznikiem tożsamości regionu lubelskiego* ukazuje wielokulturowość oraz bogactwo leksykalne Lubelszczyzny. Publikacja powstała w celu zachowania i utrwalenia zanikającego dziedzictwa językowego i kulturowego Lubelszczyzny. W syntezie, której efektem jest wydana książka, podjęto temat dziedzictwa leksykalnego jako wyznacznika tożsamości regionu. Opublikowana pozycja stanowi przedłużenie projektu „Regionalne dziedzictwo językowe Lubelszczyzny o charakterze etnicznym: Słownik gwar Lubelszczyzny (tomy VI–XII) z dokumentacją leksykologiczną, kartograficzną,

ikonograficzną i dźwiękową”. W poszczególnych rozdziałach książki (I. *Słownik gwar Lubelszczyzny jako źródło wiedzy o regionie*; II. *Sposoby prezentacji słownictwa w leksykonie gwarowym*; III. *Bogactwo leksykalne regionu zamknięte w Słowniku gwar Lubelszczyzny*; IV. *Wypowiedź gwarowa jako przekaz językowo-kulturowy*; V. *Dziedzictwo ukryte w słowach i ich wykładnikach kulturowych*) przedstawiono podsumowanie badań zawartych w *Słowniku gwar Lubelszczyzny*. [AK]

Halina Pelcowa, *Słownik gwar Lubelszczyzny*, t. 12: *Czynności – miary – uczucia – cechy i właściwości – inne. Teksty gwarowe. Indeks haseł*, Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2023, 610 s. + mapy.

Przedmiotem badań autorki są gwary regionu lubelskiego zagrożone całkowitym zanikiem. Tom XII słownika przynosi 1397 haseł ułożonych alfabetycznie, odnoszących się do czynności, miar, uczuć, cech. Znajdziemy w nim także uzupełnienia poprzednich wydań tomów. Tom zaopatrzony został w 11 map językowych, przedstawiających różnice gwarowe w poszczególnych regionach Lubelszczyzny oraz spis miejscowości, z których autorka czerpała materiał. Nawigację po słowniku ułatwia indeks haseł ze wskazaniem, w którym tomie znajdziemy o nich informację. Słownictwo ukazane w publikacji bogate jest w różnorodne interpretacje otaczającego nas świata. Przykładowymi hasłami publikowanymi w tomie są m.in.: *bełtać, szczubeczka, walać, mniurnie*. [MK]

Mariusz Polowy, *W pewnym mieście po tej stronie granicy*, Biłgoraj, Wydawca: Mariusz Polowy, 2024, 139 s., fot.

Publikacja jest zbiorem relacji osób, które doświadczyły wydarzeń związanych z wojną w Ukrainie. W ośmiu rozdziałach znajdują się opisy przeżyć ujmowane zarówno z perspektywy obywateli Polski, jak i Ukrainy. We wstępie autor wspomina początek tych zdarzeń, bazując na swoich doświadczeniach i podając przykłady zaangażowania Polaków w pomoc uchodźcom ukraińskim. Każdy rozdział przynosi zwięzłe przedstawienie osoby relacjonującej wydarzenie i jego opis. Zbiór rozpoczyna wypowiedź ks. dr. Karola Korneliusza Wilkiela pt. *Nauczyliśmy się żyć razem*. Jest to prezentacja początku wojny z perspektywy pasterza wspólnoty i jego reakcji na zachowanie wiernych w nowej sytuacji. Drugi rozdział – *W każdym bagażu osobisty dramat* – to punkt widzenia adwokata i działacza społecznego Piotra Swachy, który brał udział w dostarczaniu pomocy humanitarnej i udzielaniu porad prawnych obywatelom Ukrainy. W trzecim rozdziale zamieszczone zostały relacje wolontariuszy (Marceliny Kowalik, Andrzeja Kluchy, Doroty i Mirosława Woźniaków), którzy utworzyli punkt wsparcia dla uchodźców *Pomoc dla Ukrainy Biłgoraj*. Ten segment nosi tytuł *Wolontariat otwartych serc*. Następny rozdział jest zapisem relacji Oksany Lytvynenko. *Z optymizmem witać każdy dzień* zawiera historię kardiologa w obliczu wojny. Piąty rozdział *Jak w domu* przynosi doświadczenia Natalii i Denysa Shysh – małżeństwa z okolic Kijowa, które było zmuszone do ucieczki z własnej ojczyzny, ale odnalazło swój pomysł na życie za granicą. W rozdziale szóstym – *Z Browarów do Biłgoraja* – publikowana jest narracja Valentyny Zvyh, która doświadczyła wojny z dziesięciorgiem dzieci i opisała swoje przeżycia z perspektywy matki. Ostatnie dwa rozdziały opatrzone tytułami *Jutra może nie być* oraz *Trzeba być gotowym na zmiany* są zapisem historii małżeństw. Maria i Roman Kalitan oraz Yulia i Andrij Volkodav relacjonują swój proces aklimatyzacji w obcym kraju i stopniową akceptację jego realiów. [JS]

Maciej Rak, *Jan Karłowicz w świetle materiałów archiwalnych: dialektologia, etnolingwistyka i lituanistyka*, Kraków: Wydawnictwo Księgarnia Akademicka, 2021, 265s. + fot.

Publikacja dotyczy działalności naukowej Jana Karłowicza, w szczególności (co podkreślone jest już na poziomie tytułu) dialektologii, etnolingwistyki i lituanistyki. Za cel książki uznaje się włączenie w obieg naukowy niedokończonych prac J. Karłowicza, odnalezionych w 2017 roku w Archiwum Nauki PAN i PAU w Krakowie. Opracowanie zostało podzielone na trzy części: *Słownik gwar polskich*, *Słownik mitologii polskiej* i *Słowniczek mitologii litewskiej*. Przy omówieniu każdego z przytoczonych tytułów podejmowana jest analiza historii opracowania konkretnych dzieł, a także inspiracje stojące za ich powstaniem. W publikacji zawarto zarówno wydane drukiem prace Karłowicza, jak i te, które zachowały się w formie rękopisów. Autor podkreśla jednak, że w książce nie znajdziemy całościowej analizy wszystkich dzieł J. Karłowicza z tego względu, iż były one już wielokrotnie przedmiotem omówieni i analiz. [JSz]

Słownik stereotypów i symboli ludowych, t. 2. *Rośliny*, cz. 7. *Krzewy i krzewinki*, koncepcja całości i red. Jerzy Bartmiński, zastępca redaktora: Stanisława Niebrzegowska-Bartmińska, Lublin, Wydawnictwo UMCS, 2022, 333 s.

Siódmy zeszyt tomu roślinnego *Słownika stereotypów i symboli ludowych* poświęcony jest krzewom i krzewinkom. Opisano w nim dwadzieścia wyobrażeń – nadrzędne hasło krzew oraz uporządkowane alfabetycznie hasła hiponimiczne: agrest, bez (lilak), cis (z podhasłami: cisowe przedmioty, cisowy stół, cisowe wrota/drzwi), czarny bez, czeremcha, dzika róża, głóg, jagoda (borówka czarna), jałowiec, jaśmin, jeżyna, kalina (z podhasłami: kalinowy laszek, kalinowy most), leszczyna (z podhasłem: orzech laskowy), malina, mirt (z podhasłem: wianek/wieniec mirtowy), porzeczka, poziomka, tarnina, żurawina. W analizach, podobnie jak w innych częściach tomów *Kosmos* i *Rośliny*, autorzy artykułów hasłowych stosują metodę definicji kognitywnej, rekonstruując potoczny i ludowy sposób rozumienia świata. Zamieszczone w zeszycie opisy wykraczają poza tradycyjne wzorce leksykograficzne, jako podstawę materiałową wykorzystując dane dialektologiczne, folklorystyczne i etnograficzne. Obraz rośliny porządkowany jest w ramach takich kategorii, jak nazwy, kolekcje i kompleksy, opozycje, pochodzenie, przemiany, wygląd i właściwości, lokalizacja, lokalizator, święcenie, zastosowania praktyczne i obrzędowe, magiczne, lecznicze, wróżby i przepowiednie, ekwiwalencje i symbolika. Większe hasła zawierają też część dokumentacyjną, zestawianą w układzie gatunkowym (i z zapisem standardowych motywów). Autorami haseł są: Anna Kaczan, Olga Kielak, Stanisława Niebrzegowska-Bartmińska i Katarzyna Prorok. Konsultantami botanicznymi tej części słownika byli pracownicy Ogrodu Botanicznego UMCS: Mykhaylo Chernetsky, Anna Cwener, Agnieszka Dąbrowska i Grażyna Szymczak. Pozycje wzbogacono o fotografie opisywanych roślin. [KR, SP]

Tradycja wielkanocnego bębnienia w Polsce, red. Jan Adamowski, Kazimierz Dolny: Muzeum Nadwiślańskie w Kazimierzu Dolnym, 2023, 129 s. + ilustr.

Monografia poświęcona jest historii tradycji bębnienia (*tarabanienia* lub *barabanienia*), czyli jak zaznacza autor wstępu, mało znanej tradycji związanej z obchodami Świąt Wielkanocy. Celem publikacji jest przybliżenie i popularyzacja tej tradycji. Pozycję podzielono na dziewięć rozdziałów, dotyczących między innymi zwyczajom bębnienia

w różnych miastach Polski, jego symboliki i funkcji. Izabela Andryszczyk w rozpoczynającej książkę przedmowie dowodzi, iż tradycja ta choć jest wielowiekowa, to jednak prawie nieznana w większości miejsc w Polsce. Mariola Tymochowicz charakteryzuje wszystkie etapy tradycyjnych Świąt Wielkanocnych w województwie Lubelskim od najważniejszych obrzędów do rekwizytów, jakie są w tym czasie stosowane. W kolejnych siedmiu artykułach Łukasz Rejowski, Katarzyna Ignas, Marian Adamczyk, Dariusz Wajs, Łukasz Babula, Kamil Grudzień, Jakub Niedbała i Irena Walat opisują tradycje wielkanocnego bębnienia w konkretnych miastach: Janowcu, Przeworsku, Czermnie, Zakrzówku, Ilży, Iwaniskach, Wielopolu Skrzyńskim. Opierają się w głównej mierze na historycznych dokumentach oraz ustnych relacjach mieszkańców. Zamykający tom artykuł pióra Jana Adamowskiego przybliża symbolikę i funkcje, jakie pełni zwyczaj bębnienia w Polsce. Publikację kończy fotoreportaż przedstawiający przygotowania do bębnienia oraz sam jego proces. [ED, EM]

Marta Wójcicka, *Medialne dyskursy (nie)pamięci zbiorowej*, Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2023, 362 s.

Autorka podejmuje rozważania na temat pamięci i (nie)pamięci zbiorowej, a więc zagadnienia sytuujące się w ramach dziedzin takich, jak medioznawstwo, komunikologia, socjologia, politologia, semiologia oraz psychologia społeczna. W pierwszej części książki autorka omawia problematykę pamięci zbiorowej jako konstruktu dyskursywnego, wyjaśnia pojęcie pamięci i (nie)pamięci zbiorowej, podaje ich typy i składniki, a także znaczenia pamięci zbiorowej w komunikacji społecznej. Rozważa problem dyskursu (nie)pamięci zbiorowej, jego definicje i typy oraz kwestie medialnych dyskursów pamięci. W drugiej części lubelska medioznawczyni wymienia elementy dyskursu pamięci. Skupia się na językach pamięci zbiorowej oraz jej kodach, znakach, tekstach, aktach, a także gatunkach. Autorka porusza problematykę przekazywania idei, roli wartości oraz ideologii w procesach pamiętania. Wyjaśnia, czym jest pamiętanie afirmatywne oraz praktyki jej zapisu, zgłębia tematykę intertekstualności, interikonizacji oraz implantowania. W ostatniej części M. Wójcicka przedstawia przykłady i badania dotyczące dyskursów (nie)pamięci zbiorowej. Rozpoczyna tę partię rozważań od prezentacji multimodalności jako zjawiska komunikacyjnego, metodologii multimodalnej analizy dyskursu oraz założeń i poziomów badania MADP. W kolejnych rozdziałach analizuje przypadki dyskursów pamięci na przykładach logo Strajku Kobiet, tęczowej Matki Bożej, palenia Judasza oraz pomnika księdza Jankowskiego. Autorka, analizując te przykłady, bierze pod uwagę takie kwestie, jak: poziom makro (kontekst społeczny), poziom mikro (znaki, kody, akty, gatunek) oraz poziom dyskursu. [GK]

Współczesna polszczyzna. Wybór opracowań, t. 8, *Morfologia*, red. Jerzy Bartmiński, Marta Nowosad-Bakalarczyk, Anna Orłowska, Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2023, 210 s.

Antologia prac językoznawczych z zakresu morfologii języka polskiego stanowi ósmy tom z serii dydaktycznej *Współczesna polszczyzna. Wybór opracowań*, której pomysłodawcą był prof. Jerzy Bartmiński.

Publikacja została podzielona na trzy części. Pierwsza, *Morfologia jako dział wiedzy o języku*, zawiera pięć rozdziałów, których autorzy rozważają przedmiot i zakres morfologii (Roman Laskowski, Grażyna Sawicka), jednostki opisu oraz metody analizy (Roman Laskowski, Andrzej Bogusławski, Jadwiga Puzynina). W części drugiej, *Fleksyjny opis języka*, składającej się z czterech rozdziałów, publikowane są studia Zygmunta Saloniego

i Mirosława Bańki dotyczące przedmiotu fleksji, zróżnicowania form fleksyjnych w polszczyźnie i klasyfikacji gramatycznej leksemów polskich. Trzecia najbardziej rozbudowana część, *Słowotwórczy opis języka*, zawiera dwanaście rozdziałów. Otwierają ją rozważania Renaty Grzegorzycowej na temat kategorii i typów słowotwórczych oraz budowy formacji słowotwórczej. Jadwiga Puzyńska porusza kwestię ustalania funkcji formantów, Stanisław Grabias – typów derywacji w polszczyźnie, a Krystyna Waszakowa prezentuje pojęcie derywacji paradygmatycznej i jej zakres w słowotwórstwie polskim. Następne rozdziały traktują o derywacji i kompozycji (Zofia Kurzowa), kontaminacji (Stanisław Grabias) oraz o derywatach semantycznych i asocjacyjnych w kontekście kwestii motywacji i podzielności leksemów (Alicja Nagórko-Kufel). W części końcowej autorzy przedstawiają opis gniazdowy derywatów rzeczownikowych (Hanna Jadacka) i formacji odczasownikowych (Mirosław Skarżyński), superschemat wyobraźniowy przywoływany przez prefiks (Renata Przybylska), a także wykorzystanie środków słowotwórczych w celach ekspresyjnych. [MŚ]